

L'EFECTE PUTIN: com la guerra d'Ucraïna reforça l'Europa geopolítica

Carme Colomina, investigadora principal, CIDOB
@carmecolomina

La invasió russa d'Ucraïna ha accelerat la unitat geopolítica europea. Davant l'amenaça bèl·lica de Vladímir Putin, Brussel·les i Berlín han fet un tomb sense precedents a la seva política de defensa, alhora que es reforça el pes de les sancions econòmiques i polítiques, com també la coordinació internacional per aplicar-les.

707

MARÇ
2022

*Una versió d'aquest article es va publicar prèviament al diari **ARA**.

Totes les guerres tenen efectes inesperats. Vladímir Putin va decidir imposar a cop d'invasió la «històrica unitat dels russos i ucraïnesos» –com ell mateix escrivia en un llarg **article publicat l'estiu passat**–. El president rus ha començat una guerra unilateral contra Ucraïna en un moment en què Occident, com sempre, semblava absent en reflexions internes sobre pèrdues d'hegemonies globals, vulnerabilitats augmentades i necessitats de millores estratègiques. El Kremlin percebia aquest absorbiment com un senyal de debilitat. No va calcular que, davant de l'ofensiva russa, la UE buscara enfortir-se amb una rapidesa i intensitat inusitades.

El retorn de la guerra a sòl europeu, trenta anys després del genocidi bosnià, ha recordat a uns Estats Units obsessionats amb la Xina i l'Indo-Pacífic que Europa encara és un continent clau en la seguretat global. La mateixa Unió Europea que es debatia sobre com havia de ser la seva futura estratègia de seguretat i defensa comuna –i si calia incloure Rússia en l'equació d'aquesta arquitectura de seguretat, com volien alguns dels seus estats membres– ha tancat files polítiques i obert les seves fronteres a l'arribada de refugiats ucraïnesos. La UE geopolítica s'ha materialitzat front l'emergència, i ho ha fet amb les seves pròpies eines. Les sancions com a instrument polític de les relacions amb Moscou, que des de l'annexió de Crimea s'havien convertit en el termòmetre del difícil consens a la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC), han acabat adquirint una dimensió sense precedents. A l'asfíxia econòmica, a través del bloqueig financer i les prohibicions comercials, la persecució dels oligarques i dels fons que mantenen el règim des de l'exterior, el tancament de l'espai aeri, com també la inclusió de Vladímir Putin i el seu ministre de Exteriors, Serguei Lavrov, com a objectius últims de les sancions, també se li han sumat la creació d'una cèl·lula a Brussel·les per coordinar la compra d'armament que sol·liciti el Govern ucraïnès, a més del finançament de part d'aquestes compres amb pressupost comunitari.

En aquesta transformació hi pesa enormement el gir que ha fet el debat polític a Alemanya. En pocs dies, el canceller Olaf Scholz ha aturat la posada en marxa del gasoducte Nord Stream 2 –que havia de portar gas directament de Rússia a Alemanya–, ha acceptat excloure Rússia del sistema de pagaments internacionals Swift, ha permès la venda d'armament de fabricació alemanya a Ucraïna, i s'ha compromès a elevar el pressupost militar fins al 2% del PIB. El revisionisme històric de Putin ha conduït al nou Govern alemany a revisar per la via ràpida l'herència de la política exterior d'Angela Merkel. També el Govern espanyol de Pedro Sánchez ha fet un gir, després de més d'una setmana de bombardejos, quan ha anunciat l'enviament d'armes a Ucraïna a través del mecanisme europeu, assumint així la tensió interna a l'executiu de coalició amb Podem, aquest últim contrari a «contribuir a l'escalada bèl·lica».

L'OTAN, que des del final del Pacte de Varsòvia i la caiguda del Mur de Berlín s'ha intentat reinventar i adaptar a una nova realitat geopolítica, on la transcendència del vincle transatlàntic semblava superada, ara torna a tenir un propòsit, un nou sentit existencial.

Fins i tot l'OTAN, que des del final del Pacte de Varsòvia i la caiguda del Mur de Berlín s'ha intentat reinventar i adaptar a una nova realitat geopolítica, on la transcendència del vincle transatlàntic semblava superada, ara torna a tenir un propòsit, un nou sentit existencial. Així mateix, l'agressió de Putin contra Ucraïna ha portat Finlàndia –un país que comparteix 1.300 quilòmetres de frontera amb Rússia– i Suècia –que ha trencat amb la seva pròpia tradició en anunciar que enviarà armes a Ucraïna– a obrir amplis debats polítics sobre una possible adhesió dels respectius països a l'Aliança Atlàntica. Això suposaria l'enterrament definitiu de la finlandització com a concepte de neutralitat en plena Guerra Freda, que aquests dies es torna a reclamar com a estratègia de descompressió.

D'aquesta manera, Putin ha empès Europa a una militarització, malgrat que la UE diposita, de moment, la confiança política en la guerra financera, amb l'esperança d'afeblir els punts de suport del règim rus i evitar qualsevol escenari d'expansió d'una confrontació armada. Mentre creixen els bombardejos russos sobre Kíev, el vincle entre Ucraïna i la Unió Europea s'estreny, fins al punt que l'Eurocambra s'ha pronunciat a favor de concedir a aquest país l'estatut de candidat a la UE. Un gest altament simbòlic en aquest moment, encara que sigui un procés de llarg recorregut i amenaci, una vegada més, de crear frustració entre l'opinió pública ucraïnesa que aposta des de fa anys per l'acostament a la Unió. No obstant això, la resolució del Parlament Europeu reforça, a la vegada, la figura del president Volodímir Zelenski que, mentre just abans de l'agressió passava per hores baixes de popularitat, avui s'ha convertit en l'heroi inesperat de la resistència ucraïnesa.

Si l'annexió de Crimea el 2014 va significar l'escenificació de la fi de la cooperació amb Rússia per part de la Unió Europea, les conseqüències de la invasió d'Ucraïna iniciada el 24 de febrer han actuat com a imperatiu d'unitat a la UE.

Tanmateix, tots aquests efectes augmenten la sensació d'arraconament i greuge d'un Vladímir Putin que, com més s'allargui la guerra, més pot veure emergir el malestar entre la població russa. I aquest és un risc afegit: un Putin assetjat no lluitarà només per la gran Rússia, sinó també per la seva pròpia supervivència. Davant d'aquest escenari, la Unió Europea, que s'ha reforçat de manera reactiva per l'escalada bèl·lica, ara hauria de poder anticipar i intentar mitigar els propers passos del líder rus.